

Müşâkilî: Nazarî şekli bir beyit için iki defa — ◡ — / ◡ — — / ◡ — — —dür. Bunun şu mekfûf şekli de kullanılmıştır: — ◡ — ◡ / ◡ — — ◡ / ◡ — — — // (ayrıca bk. ARÛZ).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Abdürabbih, *el-İkdu'l-ferid*, V, 244-518; Zemaşşerî, *el-Kuştaş* (nşr. Fahreddin Kabâbe), Beyrut 1979; Şems-i Kays, *el-Mu'cem fî me'âyiri eş-şer'i'l-acem* (nşr. Muhammed Kazvî-nî — Müderris Rezavî), Tahran 1338 hş. — Tahran, ts., s. 181; Ebû Bekr el-Kuzâî, *el-Hitâmû'l-mefdûd*, İÜ Ktp., AY, nr. 4017; Ebû'l-Bekâ er-Rundî, *el-Vâfi fî nazmî'l-kavâif*, TTK Ktp., M. Tancî, vr. 111 b. 112 a; Seyfî-i Buhârî, *Risâle-i 'Arûz* (nşr. ve İng. trc. H. Blochmann, *The Prosody of the Persians According to Saifî Jâmî and Other Writers*), Amsterdam 1970; F. Rückert, *Grammatik, poetik und rhetorik der Perser*, Gotha 1874; Ali Cemâleddin, *Arûz-i Türkî*, İstanbul 1291; İbn Ebû Şeneb, *Tuhfetü'l-edeb fî mizânî eş-şer'i'l-'Arab*, Paris 1954; Zahrüddin Muhammed Bâbürr, *Arûz Risâlesi* (nşr. J. V. Stebleva), Moskova 1972; Ekrem Ca'fer, *Arûzun Esasları ve Âzerbaycan Arûzu*, Bakü 1977; R. Blachère, "Deuxième contribution sur la terminologie primitives", *Analecta*, Paris 1959, s. 99-119; Aynı makale, *Arabica*, Vl, Leiden 1961, s. 132-151.

NİHAD M. ÇETİN

BAHÎRÂ

(بحیری)

**Haz. Peygamber'in
henüz çocukken Suriye'de
görüştüğü rivayet edilen rahip.**

Ârâmî dilinde “seçilmiş” mânasına gelen **behîrâ** kelimesini unvan olarak alan bu rahibin asıl adı Sergius'tur. Kaynaklarda kendisinin Abdülkays kabilesine mensup olduğu zikredilmekte, Zühri'ye nisbet edilen bir rivayette ise Teymâ yahudilerinden olduğu ve sonradan Hristiyanlığı kabul ettiği nakledilmektedir.

Bazı siyer ve İslâm tarihi kaynaklarında Hz. Peygamber'in henüz on iki (bir başka rivayete göre dokuz) yaşında iken amcası Ebû Tâlib tarafından bir Kureyş ticaret kervanı ile Suriye'ye götürüldüğü rivayet edilir. Kafiye her zamanki gibi Busrâ'da, Bahîrâ diye bilinen münzevi rahibin manastırı yanında konaklamıştı. Yine rivayete göre Bahîrâ'nın yaşadığı bu küçük manastırda eskiden beri bir kitap bulunuyor ve bunu okuyan her rahip hristiyanların en bilgili din adamı oluyordu. İbnü'n-Nedîm, Bahîrâ'nın elindeki dinî metinlerin **suhuf*** tercümeleri olabileceğini söyler. Bu bilgin rahiplerden biri olan Bahîrâ, daha önceki seyahatlerde Kureyşliler buradan geçtikleri zaman onlarla hiç ilgilenmez ve kimse ile konuşmazdı. Ancak bu defa manas-

tırdan dışarı bakarken kervanda bulunan Hz. Muhammed'i bir bulutun gölgeleştirdiğini, bir ağacın altında oturduğu zaman dallarının onun üzerine eğildiğini gördü. Bunun üzerine hemen bir sofraya hazırlayıp kabile mensuplarını yemeğe davet etti. Kureyşliler o güne kadar kendileriyle hiç ilgilenmeyen Bahîrâ'nın bu davetini biraz da hayretle kabul ettiler ve yaşı küçük olduğu için Hz. Muhammed'i kervanın yanında bırakıp manastıra gittiler. Ancak Bahîrâ yemeğe onun da gelmesini istedi ve kendisiyle bizzat ilgilendi, ona çeşitli sorular sordu, sırtına bakarak peygamberlik mührünü (*hatm-i nübüvvet**) gördü. Bahîrâ daha sonra Ebû Tâlib'e Muhammed'in kimin oğlu olduğunu sordu. Yetim kaldığını öğrenince ona iyi bakmasını ve yahudilerden korumasını tavsiye etti. Bunun üzerine Ebû Tâlib Suriye'deki işlerini hemen bitirip onu Mekke'ye götürdü. Bu rivayetin sonunda, Ehl-i kitap'tan üç kişinin Hz. Muhammed'i görünce ona kötülük yapmak istedikleri, ancak Bahîrâ'nın buna engel olduğu da zikredilir.

İbn Hacer, İbn Mende ve onu takip eden Ebû Nuaym el-İşfahânî'nin Bahîrâ'yı sahâbî kabul ettiklerini belirttikten sonra onun Hz. Muhammed'i peygamber olduktan sonra gördüğüne dair bilgi bulunmadığını ileri sürerek bu görüşe katılmadığını açıklar. Ayrıca Hz. Peygamber'in yirmi beş yaşlarında iken Hz. Hatice'nin ticaret kervanıyla Suriye'ye yaptığı ikinci seyahatte Bahîrâ'yı bir daha ziyaret ettiğine dair rivayetler bulunduğunu zikreder. Halebî ise Hz. Muhammed'in Ebû Bekir ile Bilâl'in de bulunduğu bu ikinci seyahatte karşılaştığı rahibin Bahîrâ değil onun halefî Nes-tûrâ olduğunu, bazı kaynakların bu iki hadiseyi karıştırıp bir vak'a gibi zikrettiklerini, müslüman olmayan bu iki rahibin **fetret*** ehlinde sayılmaları gerektiğini belirtir. Halebî ayrıca, adı Bahîrâ olan bir başka şahsın Ca'fer b. Ebû Tâlib ile Habeşistan'dan gelip İslâmiyet'i kabul ettiğini bildirir.

İslâm kaynaklarında bu şekilde nakledilen Bahîrâ hadisesi hristiyanlar tarafından çok değişik bir tarzda değerlendirilmiştir. XI-XII. yüzyıllarda İso'yâb adında birisinin yazdığı iddia edilen Bahîrâ apokalipsinde bu olaya çok geniş bir şekilde yer verilmiştir. Bir nüshası Arapça, bir nüshası Süryânice olan bu kitabın asıl metni ile İngilizce tercümesini birlikte neşreden Gottheil, bu metinlerin, İslâm dinine karşı düşmanlık

maksadıyla tarihî rivayetlerin nasıl tahrif edildiğini gösteren dikkat çekici birer delil olduklarını söylemiştir. Ayrıca bunların, Hz. Muhammed'in güya yalancı peygamber olduğunu, Araplar'a tebliğ ettiği hususların da keşiş Bahîrâ'nın telkinlerinden ibaret bulunduğunu ispat etmek için hristiyanlar tarafından uydurulduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Ortaçağ boyunca hristiyanlar tarafından istismar edilen Bahîrâ hadisesi etrafındaki tartışmalar ve bu vesile ile hristiyan dünyasının Hz. Peygamber, Kur'ân-ı Kerîm ve bütün müslûmanlar aleyhine yönlendirilmesi zamanımıza kadar devam etmiştir. Bazı müsteşriklerde Ehl-i kitap'ın Hz. Muhammed'in peygamber olacağını daha önce kendi kitaplarından öğrenmiş olduklarına dair rivayetleri Hristiyanlık'tan dönen müslûmanların uydurdıklarını ve bunun bir efsaneden ibaret olduğunu iddia ederler. Caetani ise bu konuda Batı'da yapılan çalışmaları özetledikten, Hirschfeld'in Bahîrâ hadisesinin bir Ahd-i Atîk fıkrasının adaptasyonu (I. Samuel, 16/2-13) olduğu sonucuna ulaştığı çalışmasını zikredip bu rivayetlerin uydurma olduğunu ısrarla belirttiikten sonra, Hz. Peygamber'in ilham aldığı kaynağın Hristiyanlık'ta değil Arabistan'daki yahudiler arasında aranması gerektiğini ileri sürer (*İslâm Tarihi*, I, 312).

Hristiyan dünyasındaki bu haksız ve garazkârane iddialardan rahatsız olan bazı müslüman âlimler Bahîrâ hadisesine ait rivayetin sahih olmadığını, senedinin **mürsel*** olduğunu, râvilerinden hiçbirisinin olayı görmediğini, bunlardan Abdurrahman b. Gazvân'ın "münker" hadisini rivayet ettiğini, olayı naklettiği ile ri sürülen sahâbî Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin bu olayı görmesine imkân bulunmadığı gibi hadiseyi kimden duyduğunu da söylemediğini, ayrıca o sıralarda henüz çocuk yaşta olan Hz. Peygamber'in Bahîrâ ile kısa görüşmesinden, hristiyanların iddia ettikleri gibi, İslâm dininin esaslarına ait bazı şeyler öğrenmesinin akıl ve mantığa ters düştüğünü belirterek bu hadiseyi ya tamamen reddetmişler veya üzerinde durmaya ve reddetmeye bile değer bulmamışlardır. Bu arada Mustafa Âsım Köksal, İbn Hişâm'ın *es-Sîre*'sinde yer almayan Hz. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib'in Bahîrâ hadisesi üzerine inşad ettiği üç ayrı kasidesinin İbn İshak'ın -Hamîdullah tarafından neşredilen- *Kitâbü'l-Mübede'*inde bulunmasını delil göstererek, bu hadisenin İslâm

kaynaklarında anlatıldığı şekliyle doğru olduğunu savunmaktadır. Bu şiirlerin bir kısmını Süheyfî de eserine almıştır (II, 226-228). Ancak İbn Hişâm'ın, "İbn İshak'ın zikrettiği ve fakat şiirle uğraşanların doğru kabul etmedikleri birtakım şiirleri" eserine almadığını belirtmesi, bu şiirlerin Ebû Tâlib'e ait olduğundan şüphelenilmesi için yeterli sebeptir. Bununla birlikte Bahîrâ hadisesinin doğru olup olmadığına yalnızca bu şiirlere bakarak karar verilemeyeceği de açıktır. Esasen Bahîrâ olayını kabul veya reddetmenin Hz. Peygamber'in şahsiyeti ve İslâm dini bakımından herhangi bir önemi de yoktur.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn İshak, *es-Sîre*, s. 53-57; İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 180-183; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 121, 153-155; Belâzürî, *Ensâb*, I, 96-97; Taberî, *et-Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 277-278; Mes'ûdî, *Mürûc'ü'z-zeheb* (Abdülhamîd), I, 75; Beyhâkî, *Delâ'ilü'n-nübüvve* (nşr. Abdülmü'tî Kal'acî), Beyrut 1405/1985, II, 24-29; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 24; Süheyfî, *er-Ravzü'l-ünûf*, II, 216-228; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 199; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, II, 229-230, 283-286; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 139, 176-177; *Tecrid Tercemesi*, VI, 525-528; Süyûtî, *el-Haşâ'îşü'l-kübrâ* (nşr. M. Halil Herrâs), Kahire 1386-87/1967, I, 206-213; Diyârbekrî, *Târîhu'l-hamîs*, I, 257-259; Halebî, *İnsânü'l-ıuyûn*, Beyrut 1320, I, 191-199; Nebhânî, *Huccetü'llâh 'ale'l-âlemin*, Beyrut 1316, s. 157-160; Mevlânâ Sîbîlî, *İslâm Tarihî, Asr-ı Saâdet: Peygamberimizin Stretili* (trc. Ömer Rıza [Doğrul]), İstanbul 1346/1921, I, 198-202; Carra de Vaux, *Les penseurs de l'Islam*, Paris 1921-26, III, 70-74; F. Caetani, *İslâm Tarihî* (trc. Hüseyin Cahid), İstanbul 1924-27, I, 310-322, 374-379; Ali Rıza Sağman, *İslâm Tarihinde Râhip Bahîrâ Meselesi*, İstanbul 1959, s. 2-32; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 50-51; Ali Himmet Berkî — Osman Keskoğlu, *Hazreti Muhammed ve Hayatı*, Ankara 1959, I, 42-43; Şehbenderzâde Ahmed Hilmi, *İslâm Tarihî* (haz. Ziya Nur), İstanbul 1974, s. 99-100; Köksal, *İslâm Tarihî* (Mekke), I, 87-93; R. Gottheil, "A Christian Bahîra Legend", *ZA*, XIII (1899-1900), s. 189-242; XIV (1899-1900), s. 203-268; XVII (1903), s. 125-166; İsmail Ali Ma'tûk, "Bahîrâ", *Mecelle-tü Külliyyeti'l-âdâb*, XII/1, Kahire 1950, s. 75-88; A. J. Wensinck, "Bahîrâ", *IA*, II, 227-229; A. Abel, "Bahîrâ", *El²* (Fr.), I, 950-951.

MUSTAFA FAYDA

BAHİRE

(البجيرة)

Câhiliye Arapları'nda
bazı dinî hüküm ve örflerle
konu olan dişi deve.

"Yarmak" anlamındaki **bahr** kökünden gelmektedir. Câhiliye Arapları, doğurganlıkları ile ilgili olarak veya ilâhlara sundukları adaklarına konu olma-

sı itibarıyla deve ve koyunlarına bahîre, **sâibe***, **vasîle*** ve **hâm*** gibi isimler vermişler, bu hayvanlar üzerine bazı dinî hüküm ve örfler bina etmişlerdir. Hz. Peygamber'den nakledilen bazı rivayetlerde bahîrenin, Câhiliye Arapları tarafından kulakları yarılarak sütünün içilmesi, sırtına binilmesi ve yük yüklenmesi haram sayılan dişi deve olduğu belirtilmekte, bu âdeti ilk defa başlatanın da Müdlicoğulları'ndan bir adam olduğu ve bu kişinin âhirette ağır şekilde cezalandırılacağı yine bu rivayetlerde yer almaktadır (bk. Taberî, VII, 56). Sahâbîlerden Saîd b. Müseyyeb'in Buhârî'de yer alan tarifine göre ise bahîre, "putlar uğruna sağılması yasaklanan ve sütünün içilmesi haram olan dişi devedir" ("Menâkıb" 9, "Tefsîr", 5/13).

Bu rivayetlerde sözü edilen uygulamaların hangi dişi deve hakkında ve hangi durumlarda gerçekleştirildiği hususundaki görüşler ise farklı olup bunlardan bazıları şöyledir: 1. Bahîre beş defa doğuran deve olup beşinci yavrusu ile ilgili hükümler de vardır. Buna göre bu yavru erkek olursa kesilir, kadın ve erkek herkes onun etinden yerd. Dişi olursa kulağı yarılar ve ondan sadece erkekler faydalanabilirdi. Öldüğü zaman ise kadınlarla ilgili yasak ortadan kalkar, onlara da helâl olurdu. İbn Kuteybe bu görüştedir. 2. Tâbiînden Atâ b. Ebû Rebâh'a göre bahîre, ardarda beş dişi yavru doğuran deve olup beşinci yavrunun kulağı kesilirdi. 3. Zeccâc bahîrenin, beşincisi erkek olmak üzere beş yavru doğuran deve olduğunu, bu devenin kulağı yarıp salverildiğini, kendisinden herhangi bir şekilde faydalanılmasının haram sayıldığını ileri sürmüştür. 4. İbn İshak ise bahîre için daha değişik bir yorum getirmiştir. Buna göre bahîre, sâibe denen dişi devenin on birinci dişi yavrusu olup annesi gibi o da salverilirdi.

İbn Manzûr, beşinci yavrusu erkek olan ve kulağı yarılarak kendi haline terk edilen koyuna bahîre denildiğine dair bir görüşten de söz etmiştir. Bahîrenin tarrifi ile ilgili rivayetlerin sıhhati ve bu konudaki uygulamalarla ilgili olarak yapılan değişik açıklamalar bir yana, işin kesinlik kazanan yanı, Câhiliye Arapları'nda bazı durumlarda dişi deveden faydalanmanın günah sayılması, birtakım helâllerin haram hale getirilmesidir. Kur'ân-ı Kerîm bu tür âdetleri kaldırmış, bu gi-

bi şeyleri Allah'a iftira olarak nitelendirmiştir (el-Mâide 5/103; el-En'am 6/138-139).

BİBLİYOGRAFYA :

Cevherî, *eş-Şihâh* (nşr. Ahmed Abdülgafûr), Beyrut 1379/1979, II, 585-586; *Lisânü'l-'Arab*, "bh̄r" md.; Buhârî, "Menâkıb", 9, "Tefsîr", 5/13; İbn Kuteybe, *Tefsîru ğarib'il-Kur'ân* (nşr. Seyyid Ahmed Sakr), Beyrut 1978, s. 147; Taberî, *Tefsîr*, VII, 56-60; Ferrâ el-Begavî, *Ma'âni'l-Kur'ân*, Beyrut 1980, I, 322; İbnü'l-Cevzî, *Zâdû'l-mesîr*, II, 436-437; Elmalılı, *Hak Dinî*, III, 1823; Cevad Ali, *el-Mufaşşal*, VI, 203-205; A. J. Wensinck, "Bahîre", *IA*, II, 229; a.mlf., "Bahîra", *El²* (İng.), I, 922; a.mlf. -İdâre, "Bahîre", *UDMİ*, IV/1, s. 106-107.

İSHAK YAZICI

BAHİS

(bk. KUMAR).

BAHİS

(البحث)

Araştırılan veya tartışılan
bir konuda tez ve antitez arasındaki
münasebeti tahlil ederek
doğruyu bulma anlamına gelen
mantık terimi.

Sözlükte "toprağı kazıp bir şeyi aramak, sorup araştırmak, gerçeği ortaya çıkarmak için çaba sarfetmek" gibi anlamlara gelen bahis (bahs), mantık terimi olarak genellikle "iki düşünce arasındaki olumlu ve olumsuz bağlantıyı akıl yürütme yoluyla tesbit edip ortaya koyma veya naklî bir hükmü delilleriyle ispat etme" mânasında kullanılmıştır. İbn Sînâ bahsi, insanın kendiliğinden sahip olduğu bilgilerin (aksiyom) mukabili olarak kıyas yoluyla bir tasavvur veya tasdiğe ulaşma faaliyeti şeklinde açıklamıştır (bk. *en-Necât*, s. 112). Modern Arapça'da ilmî bir konunun açıklığa kavuşturulması için o alandaki problemleri tesbit ve tahlil etme faaliyetine, ayrıca matematiksel analiz yoluyla yapılan araştırmaya da bahis denilmektedir.

Tartışmada karşı tarafın iddialarını çürüterek kendi görüşlerini ispatlamak ve genel olarak doğru sonuçlara ulaşabilmek için ihtiyaç duyulan objektif tartışma kurallarının gösterildiği disipline İslâm mantık literatüründe "âdâbü'l-bahs" denilmiştir (bk. MÜNÂZARA).

İki İslâm âlimi veya âlimler grubu arasında çok çeşitli konularda yapılan tartışmalar çoğunlukla "ebhâs" (bahisler) genel başlığı altında bibliyografik kaynaklara geçmiştir. Meselâ Kâtib Çele-